

Parnas, R. s:

A KÖNYVTÁRKÖZI KÖLCSÖNZÉS RŐL

A szovjet olvasók sokféle igényeinek kielégítése szempontjából nagy szerepet játszik a könyvtárközi kölcsönzés, amely nagy-könyvtáraink állományát hozzáférhetővé teszi mindazok számára, akiknek valamilyen speciális tudományos illetve műszaki irodalomra van szükségük. Évről-évre bővül azoknak a száma, akik igénybe veszik a könyvtárközi kölcsönzést. Meg kell azonban állapítani, hogy e fontos kérdésre mindezekig nem fordítanak kellő figyelmet. Változatlanul az a helyzet, hogy a könyvtárközi kölcsönzés megszervezésével kapcsolatos kérdéseket minden könyvtár saját elképzelése szerint oldja meg, s változatlanul hiányzik az egyes könyvtárak idevonatkozó munkájának egybehangolása. Zdorova elvtársnő már három évvel ezelőtt felvetett néhány idevonatkozó kérdést "Mi akadályozza a könyvtárközi kölcsönzés kifejlését" című cikkében. /Bibliotekar', 1953, 2.sz./ Sajnos, a cikk hatástalan maradt s a szerző által felvetett kérdések máig megoldatlanok.

Jelen cikkemben ismertetni szeretném a Tartui Egyetem Központi Könyvtára által lebonyolított könyvtárközi kölcsönzési tapasztalatokat, és válaszolni az itt felmerülő nehézségeket.

A Központi Könyvtár könyvállománya /a könyvtárt 1802-ben alapították/, jelenleg 2,000.000 kötet. Annak ellenére, hogy könyvállományunk nagy és összetételében változatos, nem tudjuk minden esetben kielégíteni az egyetem tudományos dolgozóinak igényeit. A könyvtár állománya a régi bel- és külföldi irodalom gazdag tárháza. Ennek ellenére azonban gyakran tapasztaljuk, hogy hiányaink vannak a Szovjetunióban 1917 és 1944 közt kiadott könyvekben és folyóiratokban, valamint a legfrissebb külföldi irodalomban.

Ezzel kapcsolatban mind gyakrabban igénybe kell vennünk a többi könyvtár segítségét. 1951-ben 30 könyvtárral, 1955-ben 146 könyvtárral állunk kapcsolatban. Évről-évre nő az egyéb könyvtárakból kért könyvek száma. Így például 1951-ben 752 könyvet kértünk kölcsön, 1955-ben pedig már 2.600 volt az általunk kért könyvek mennyisége.

Ugyanilyen aktivitással kölcsönöz a mi könyvtárunk is könyveket az egyéb városokban lévő igénylőknek. Igen sok könyvet kérnek a Tartui Egyetem levelező szakának hallgatói. Jelentős számú könyvet küldünk az Észti Köztársaság határain túlra. Megrendeléseket kapunk a Szovjetunió számos városából: Tomaszkból, Tbiliszből, Kievből, Szverdlovszkból, Kaliningrádból, Minszkből, Kurszkból,

Kujbisevből, Kazánból, Odesszából, Mskb., valamint a szomszédos lett és litván köztársaságokból.

A könyvtárközi kölcsönzés munkájában rendkívül aktuális kérdés az egy példányban lévő könyvek kölcsönzésének az ügye. Ezt már Zdorova elvtársnő cikke is felveti. Ma ez a kérdés megoldást nyert, amennyiben kiadták és jóváhagyták a könyvtárközi kölcsönzésről szóló szabályokat. A Lenin Könyvtáron, a Szaltükov-Sosedria Könyvtáron és a Szovjetunió Tudományos Akadémiáján kívül egyetlen könyvtárnak sincs joga az egyetlen példányban meglévő mű kölcsönadásának megtagadására.

Az olvasók igényeinek a könyvtárközi kölcsönzés keretében történő kielégítésénél nagy szerepet játszanak a Szovjetunió Állami Lenin Könyvtára által készített és szétküldött mikrofilmek. Sajnos nem minden nagy könyvtárunk tért még rá erre az utra. Kívánatos lenne, hogy az Állami Nyilvános Szaltükov-Sosedria Könyvtár, a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Könyvtára, a Központi Állami Orvostudományi Könyvtár és egyéb könyvtárak is szervezzék meg a mikrofilmkészítést, a nyomdán tegyék hozzáférhetővé hatalmas könyvállományukat a tudományos dolgozók hatalmas tábora számára.

A könyvtárközi kölcsönzéssel kapcsolatos munka legsürgősebben megoldandó kérdéseinek egyike valameányi könyvtárban a könyvrendelések formába öntésének kérdése. Jelenleg az a helyzet, hogy szinte minden könyvtár azt követeli, hogy a hozzáérkező megrendelést az általa kidolgozott űrlapon küldjék meg a címére. Gyakran le kell mondanunk a központi könyvtár kéréseiről annál az egyszerű oknál fogva, mert nem rendelkezünk olyan megrendelő lapokkal, amelyeket a szobaforgó nagykönyvtárak gyakorlatában meghonosítottak. Kívánatos lenne, hogy valameányi könyvtárban egységes megrendelőlapot vezessenek be, ezáltal szüntessék meg a könyvmegrendelőlapok külalakjában mutatkozó eltéréseket. Az egységes forma mintájául felhasználható a Szovjetunió Állami Lenin Könyvtárában alkalmazott megrendelőlap, annál is inkább, mert számos könyvtár más hasonló űrlapokat használ /pl. a Moszkvai, Leningrádi, Lvovb, Szaratovi, Tartui Egyetem Könyvtára, az Állami Nyilvános Történelmi Könyvtár, a Központi Mezőgazdasági Tudományos Könyvtár, az Északi SZSZK Állami Krzejvald Könyvtára, stb./. A kisebb könyvtárak is használhatják ezt a megrendelőlapot bizonyos módosításokkal. Ennél a kérdésnél a megrendelőlap formátumának is jelentősége van, tekintettel arra, hogy a különféle alak bonyolultá tenné a megrendelőlapok kartotékba való besorolását.

Teljesen megengedhetetlen az a helyzet, ami az egyes könyvtárak gyakorlatában kialakult, nevezetesen, hogy nem küldenek értesítést az általuk megrendelt könyv beérkezéséről. Ilyen helytelenül járnak el például a következő könyvtárak: A Szovjetunió Állami Idegennyelvű Könyvtára, a Szovjetunió Állami Lenin Könyvtára, a Szaratovi Állami Egyetem Tudományos Könyvtára.

Zdorova elvtársnő arra hívta fel oikkében az érdekeltek figyelmét, hogy le kell rövidíteni a kérések teljesítésének határidejét, a azt javasolta, hogy a könyvtárak számára lehetővé kell tenni az igénylések továbbadását egy másik könyvtárba, ha az első könyvtár a kérést nem tudja kielégíteni. Ez a javaslat a gyakorlatban nem mindig

valósítható meg. Komplikálja a helyzetet az is, hogy a megrendelőlap továbbítása zenekeletlenné teszi a megrendelést küldő eredeti könyvtárnak, hogy nyomon kövesse a kérés teljesítésének útját. Kívánatos lenne azonban, hogy a kérés nem teljesíthetőségének esetében a megrendelőlapra rávezetnék, melyik könyvtárban található a keresett könyv. Sikeresen alkalmazza ezt a megoldást a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Könyvtára a hálózatához tartozó könyvtárak kéréseinek kielégítésénél. De ugyanezt teszi a Szovjetunió Állami Lenin Könyvtára is a moszkvai könyvtárak viszonylatában, s hasonlóképpen jár el a Lett SZSZK Tudományos Akadémiájának Könyvtára a rigai könyvtárak viszonylatában. Az olvasók kéréseinek mind rövidebb idő alatt történő kielégítése végett helyes lenne, hogy valamennyi könyvtár lehetőleg ilyen értelmű tájékoztatást adjon.

A Tartui Egyetem Központi Könyvtárának nagy segítséget nyújtanak az Állami Nyilvános Szaltükov-Scedrin Könyvtár, az Állami Nyilvános Történelmi Könyvtár, a Szovjetunió Állami Lenin Könyvtára; ezek a rövidebb időn belül teljesítik a könyvtárközi kölcsönzés keretében érkező kéréseket. Viszont igen sokáig kell várni, míg a kérésnek eleget tesz az Állami Központi Tudományos Orvosi Könyvtár /nem egyszer két hónapig is eltart a kérés elintézése/. Nem kétséges, hogy a könyvtáraknak harcolniuk kell a kérések teljesítése határidejének csökkentéséért.

A Tartui Egyetem Központi Könyvtárában folyó könyvtárközi kölcsönzés a gyakorlatban azt mutatja, hogy ismételten kérnek olyan könyvet, amelyet egyizben már a könyvtár visszautasított. Ahhoz, hogy hasonló hibák ne forduljanak elő, a könyvtár nyilvántartásba veszi az egyes könyvtárakhoz intézett kéréseket. Erre a célra kartotékot vezetünk a többi könyvtárhoz küldött megrendelések nyilvántartására. A katalóguscédulán a könyv rövid címeirása mellett feljegyezzük a megrendelőt, a kérés keltét és a címzett könyvtár nevét. A kérés kielégítésének esetében feljegyezzük ide a könyv beérkezésének napját, elutasítás esetében pedig egyezményes jellel jelöljük ezt a tényt.

Szeretnénk remélni, hogy az itt érintett kérések visszhangra találjanak a könyvtárosok közt. Szeretnénk remélni azt is, hogy a könyvtárközi kölcsönzés munkájában nagyobb összhangot érünk el, ha nem is felülről történő szabályozás útján, legalább a tapasztalatcsere útján. Minél előbb felszámoljuk a könyvtárközi kölcsönzés munkájában meglévő hiányosságokat, annál jobba válik a tudósok, ujitók, egyetemi hallgatók könyvvel való ellátása.

Bibliotekar^o, 1956. 8.sz. 45-44.lap.